

Клименко К. В.

кандидат економічних наук, завідувач відділу бюджетної системи НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Савостьяненко М. В.

старший науковий співробітник відділу бюджетної системи НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, savomax@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6712-5831>

**ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ТРИВАЮЧОГО ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ
ТА ПЕРСПЕКТИВ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

Анотація. За наявними доступними даними досліджено окремі аспекти втрат економічного потенціалу України в результаті російської агресії та проекти планів повоєнного відновлення, у тому числі розроблені за участю міжнародних партнерів. Проаналізовано термінові законодавчі ініціативи та нормативно-правові заходи реагування, котрі вживаються в умовах воєнного стану. Розглянуто окремі складові середньострокових планів міжнародної підтримки повоєнного відновлення. Обґрунтовано основні виміри (регіональний і параметричний) та ключові принципи, на яких має базуватися план відновлення з урахуванням європейського вектора й рекомендацій міжнародних партнерів. Наголошено на необхідності формування цілісної законодавчої і нормативно-правової бази з відповідним науковим супроводженням для забезпечення системної організації процесів, пов'язаних з оцінками економічних втрат, повоєнною відбудовою та реконструкцією. Проведено аналіз потенційних можливостей реалізації програми "Відновлення України", затвердженої Європейською комісією. Наголошено, що ця програма стане юридичним інструментом підтримки Європейським Союзом плану реконструкції шляхом поєднання грантів і позик і буде закладена в бюджет ЄС.

Ключові слова: воєнний стан, економічний потенціал, план відновлення, план реконструкції, міжнародні фінансові організації, міжнародні партнери, KSE Institute, ЄБРР, Група Світового банку, МВФ, Європейська комісія, ЄС.

Табл. 1. Літ. 34.

Kateryna Klymenko

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Maksym Savostianenko

SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, savomax@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6712-5831>

**ASSESSMENT OF THE CONSEQUENCES OF THE ONGOING MILITARY
CONFLICT IN UKRAINE AND PROSPECTS FOR ECONOMIC RECOVERY**

Abstract. According to the available data the authors have studied some aspects of the loss of Ukraine's economic potential as a result of Russian aggression and draft plans for post-war reconstruction, including those developed with the participation of international partners. The paper analyzes the urgent legislative initiatives and regulatory measures to be taken in the conditions and during the active phase of Russian aggression in Ukraine. The article examines some aspects of existing measures and

© Клименко К. В., Савостьяненко М. В., 2022

medium-term plans for international support for post-war reconstruction. The main dimensions (regional and parametric) and key principles on which the recovery plan should be based, taking into account the European vector and the recommendations of international partners, are substantiated. Emphasis is placed on the need to form a comprehensive legislative and regulatory framework with appropriate scientific support to ensure the systematic organization of processes related to economic loss assessments, post-war reconstruction. Potential opportunities for the implementation of the new Reconstruction of Ukraine Program approved by the European Commission are analyzed. It has been emphasized that this program will become a new legal instrument for the European Union to support the reconstruction plan through a combination of grants and loans and will be included in the EU budget. The following main directions of reconstruction have been identified: reconstruction of the country in accordance with European standards (infrastructure, medical institutions, housing and schools, as well as the digital and energy sectors); continuing the modernization of the state by providing support for administrative capacity and technical assistance at all levels; implementation of the agenda of Ukraine's integration into the EU; economic recovery through fostering economic competitiveness, trade and private sector development, green transition and digitalization.

Key words: martial law, economic potential, recovery plan, reconstruction plan, international financial organizations, international partners, KSE Institute, EBRD, World Bank Group, IMF, European Commission, EU.

JEL classification: F52, H54, H56.

Внаслідок повномасштабного російського вторгнення вперше за добу незалежності Україна стикнулася з викликами і загрозами екзистенціального характеру. Указом Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” від 24.02.2022 № 64, затвердженим Законом України, запроваджено воєнний стан [1]. Протягом останніх місяців зростали прямі втрати вітчизняної економіки через руйнування та пошкодження цивільної і військової інфраструктури. Попередньо оцінена загальна сума прямих задокументованих збитків, завданих інфраструктурі, сягнула майже 92 млрд дол. США, або 2,7 трлн грн [2].

Величезні втрати економічного потенціалу загрожують колапсом фінансової системи. Термінові заходи для її утримання за продовження бойових дій мають точковий, несистемний характер, а зовнішні запозичення для подолання поточних наслідків війни, котрі постійно збільшуються, хоч і надаються на фінансово вигідних умовах, чинитимуть потужний борговий тиск у середньостроковій перспективі.

Цілком очевидно, що сьогодні надзвичайно важко визначити конкретні терміни, обсяги витрат ресурсів, масштаби відновлення і повоєнної реконструкції, навіть без урахування таких складових, як втрата економічних міжгалузевих зв'язків, логістичних маршрутів, інвестиційного потенціалу, якщо не здійснити більш-менш адекватних оцінок завданих країні збитків за всіма можливими напрямками. Проведення їх масштабного повоєнного аудиту видається ще складнішим з огляду на фактичну відсутність такої практики оцінок в Україні.

Хоча попередні оцінки, опосередковані підрахунки збитків та локальні відновлювальні роботи ведуться від самого початку збройної агресії, а законодавчі засади наразі закладаються, можна стверджувати, що для системної організації цих процесів у найближчій повоєнній перспективі має бути сформоване цілісне законодавче й нормативно-правове підґрунтя, що потребує відповідного наукового супроводження.

Проблеми, пов'язані з дослідженням економіки в умовах дії воєнного стану в Україні, функціонуванням державних фінансів під час війни, наслідків воєнного конфлікту та можливих шляхів відновлення, відображені у працях багатьох учених, таких як В. М. Геєць, Т. І. Єфименко, В. В. Близнюк, Т. П. Богдан, Г. П. Бортніков, В. А. Валігура, В. В. Венгер, Н. Г. Гахович, Д. М. Гладких, А. І. Даниленко, А. В. Дейнеко, Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова, А. І. Крисоватий, В. П. Кудряшов, О. М. Кушніренко, О. О. Любіч, О. І. Никифорук, О. О. Ципліцька, Н. М. Шелудько, С. Є. Шишков [3–12] та ін.

Мета статті – оцінка наслідків воєнного конфлікту в Україні, що триває, та перспектив економічного відновлення.

Безпрецедентний удар по економічному потенціалу України несе катастрофічні ризики і загрози для фінансової системи. Перші прогнозні оцінки можливого падіння ВВП за результатами поточного року від Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, інших провідних міжнародних установ оперують цифрами на рівні 45 % скорочення ВВП на тлі суттєвих втрат економічного, у тому числі експортного, потенціалу за основними статтями експорту внаслідок руйнування інфраструктури, виробничої бази, порушення ланцюжків поставок, виникнення гуманітарних, соціальних проблем тощо. Про це свідчить аналіз, який здійснюється в межах проекту “Росія заплатить” командою KSE Institute (аналітичний підрозділ Київської школи економіки) за підтримки Офісу Президента України, міністерств економіки (*далі* – Мінекономіки), з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій (*далі* – Мінреінтеграції) та інфраструктури.

За спільними оцінками Мінекономіки та KSE, загальні втрати економіки України через війну, враховуючи як прямі, визначені в рамках цього проекту, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, вплив робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від 564 млрд до 600 млрд дол США [2]. Загалом із початку війни проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 195 заводів та підприємств, 231 медзаклад, 543 дитсадки, 295 мостів та мостових переходів, 151 об'єкт складської інфраструктури. Крім того, пошкоджено чи зруйновано щонайменше 97 релігійних та 144 культурних об'єктів. Внаслідок бойових дій пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 23,8 тис. км доріг, 33,7 млн кв. м житлового фонду (таблиця).

Зокрема, за оцінками KSE, на 2 травня 2022 р. прямі втрати підприємств (активів, складів) від війни вже дорівнювали близько 10 млрд дол. США. Фіксація втрат про пошкоджені, зруйновані та захоплені підприємства здійснюється на основі мікроданих – свідчень про втрати конкретних підприємств, котрі: 1) збирались із публічних джерел; 2) подавались безпосередньо підприємствами через веб-сайт проекту “Росія заплатить”; 3) становили відповіді підприємств на спеціальний опитувальник, розроблений та розісланий підприємствам-членам найбільших бізнес-асоціацій у рамках проекту. Обрахунок зафіксованих втрат відбувається на підставі даних фінансової звітності.

Проект “Росія заплатить” фокусується на оцінці прямих втрат фізичної інфраструктури України внаслідок війни (руйнування житлових будинків,

Прямі втрати України від пошкодження фізичної інфраструктури на основі публічних джерел та даних органів влади з початку воєнних дій, станом на 22 травня 2022 р.

Об'єкти інфраструктури	Обсяг, од.	Загальні втрати, млн дол. США
Дороги, тис. км	23,8	29 761
Житлові будинки, тис. кв. м	33,7	29 665
Активи підприємств, од.	195	9 979
Цивільні аеропорти, од.	11	6 817
Залізнична інфраструктура та рухомий склад	н/д	3 572
Заклади охорони здоров'я, од.	231	1 803
Мости та мостові переходи, од.	295	1 646
Легкові автомобілі, тис. од.	89,5	1 358
Заклади середньої та вищої освіти, од.	940	1 202
Земельний фонд, тис. га	4,2	873
Порти та портова інфраструктура, од.	2	622
Військові аеродроми, од.	11	429
Адміністративні будівлі, од.	82	449
Літак АН-225 "Мрія", од.	1	300
Релігійні споруди, од.	97	332
Дитячі садочки, од.	543	421
Торгово-розважальні центри, од.	24	315
Культурні споруди, од.	144	236
Складська інфраструктура, од.	151	247
Інше		1891
Разом		80 397

Ск л а д е н о за: Загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури становить майже \$92 млрд / Kyiv School of Economics. 2022. 3 трав. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-stanovit-mayzhe-92-mlrd/>.

комунальної, дорожньої, залізничної інфраструктури, освітніх та медичних закладів тощо) та їхньої фінансової вартості. Наразі в межах проекту не проводиться оцінка загальних втрат економіки, що включають не лише прямі втрати інфраструктури, а й численні "побічні" втрати, яких економіка зазнала через війну (закриття багатьох підприємств; втрати сотень тисяч домовок і роботи громадянами; фактичне припинення інвестиційної діяльності в країні; скорочення споживчого попиту громадян тощо).

У рамках згаданого проекту кожен громадянин чи юридична особа можуть надати інформацію про втрати фізичної інфраструктури, зокрема житлових будинків, у результаті війни. Методологія оцінювання фінансових втрат України внаслідок руйнування фізичної інфраструктури ґрунтується

на розрахунках за допомогою: 1) аналізу кількох тисяч публічних повідомлень від громадян; 2) вивчення даних органів влади щодо втрат і пошкоджень за галузевими напрямками; 3) опосередкованих методів оцінки, таких як розрахунок орієнтовної площі пошкодженого через воєнні дії майна в найбільш постраждалих містах. Методологія враховує досвід Світового банку стосовно аналізу втрат у Сирії та Іраку, а також рекомендації провідної української інвестиційної компанії Dragon Capital.

У зв'язку з відсутністю регулярних публічних оновлень інформації щодо загальної кількості зруйнованого та пошкодженого житла, зокрема в розрізі регіонів та числа приватних/багатоквартирних будинків, застосовуються непрямі методи оцінки вартості такої нерухомості. Також оцінка вартості пошкодженого й зруйнованого житла передбачає оцінку потреби у видатках на демонтаж будівель та проведення ремонту "до заселення" у будинках, які потрібно буде зводити. В оцінці активів підприємств не враховується знос, а також додаються незавершені інвестиції та запаси [2].

Група Світового банку завершила попередню оцінку фізичних збитків будівлям та інфраструктурі України, завданих збройною агресією, та оцінила їх приблизно в 60 млрд дол. США. На думку фахівців Банку, протягом 6–8 міс. після встановлення миру необхідно терміново розпочати відбудову основних інфраструктурних з'єднань, таких як транспорт, електроенергія, опалення та цифрові технології, а потім у середньостроковій перспективі – забезпечити зміцнення макрофіскального потенціалу, відновлення міст і будинків та зміцнення сільськогосподарського й ділового секторів [13].

Водночас, за оцінками Кабінету Міністрів України, на 21 квітня 2022 р. сума завданих збитків становила 500 млрд дол. США, а ВВП України у поточному році може впасти в діапазоні від 30 до 50 %. У таких умовах наша держава вкрай потребує постійної термінової зовнішньої фінансової підтримки партнерів. Розмір такої короткострокової допомоги оцінено в 4–5 млрд дол. США щомісяця протягом наступного пів року. Одним із її інструментів можуть бути спеціальні права запозичення, котрі емітуються МВФ. У довгостроковій перспективі відбудова України коштуватиме щонайменше 600 млрд дол. США. Така реконструкція передбачатиме не тільки відновлення інфраструктури, а й створення нової економіки та європейських інституцій [14].

За інформацією Міністерства цифрової трансформації, через портал "Дія" українцями після 24 лютого 2022 р. вже подано понад 66 000 заяв про пошкодження майна [15].

Сьогодні, за обов'язкової умови негайного припинення бойових дій, слід проводити термінові оцінки наслідків збройного конфлікту для економіки і фінансової системи, максимально ефективно й впорядковано залучати допомогу зарубіжних партнерів (міжнародні фінансові організації, держави, керівні органи ЄС та ін.).

Так, 20 березня 2022 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації" [16]. Згідно з пп. 5 п. 2 цього Порядку основними показниками для оцінки втрат житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ) є:

- вартість зруйнованого й пошкодженого житла, об'єктів ЖКГ, які потребують відновлення, об'єктів малоповерхового житлового будівництва, у тому числі дачного та садибного типу або їх частини, зруйнованих і пошкоджених об'єктів незавершеного житлового будівництва;
- фактичні витрати, здійснені для відновлення пошкодженого житлового фонду і об'єктів ЖКГ, що необхідні для грошової компенсації постраждалим, чий житлові будинки (квартири) зруйновано через російську збройну агресію.

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за напрямом “втрати житлового фонду і об'єктів ЖКГ” вказано обласні, Київську міську державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації). Обрахування шкоди та обсягу збитків має здійснюватися відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрегіону, за погодженням з Мінреінтеграції [17].

На засіданні Кабінету Міністрів України 19 квітня прийнято розроблену Мінрегіоном постанову, необхідну для організації робіт та здійснення демонтажу зруйнованих будівель і споруд [18]. Відтак, передбачається:

- затвердження порядку організації й координації виконання невідкладних робіт уповноваженими органами;
- визначення об'єктів, що підлягають першочерговому обстеженню;
- комплекс організаційно-технічних заходів, що включається до проведення обстеження пошкоджених об'єктів;
- організація робіт з аварійного демонтажу на підставі рішення регіональною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій.

У свою чергу, ця постанова містить механізм виконання робіт із демонтажу пошкоджених або зруйнованих будівель і споруд або їх частин на підставі рішень, прийнятих за результатами технічного обстеження. Зокрема, документ визначає: підстави для розроблення проектно-технологічної документації з демонтажу та виконання демонтажних робіт, її замовника й розробника, а також вимоги до такої документації; особливості дозвільно-погоджувальних процедур; етапи виконання робіт. Крім того, Уряд вніс зміни до Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, котрі спрощують процедуру експертизи та прискорюють розроблення проектів з відновлення об'єктів.

Також постановою “Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації” Уряд унормував порядок повідомлення про втрату чи пошкодження житла [19].

Зауважимо, що 1 квітня 2022 р. Верховною Радою України прийнято за основу проект Закону України “Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації”, котрий розроблено з метою визначення правових та організаційних засад надання державою компенсації за пошкодження й знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна через бойові дії, терористичні акти, диверсії, спричинені збройною агресією рф з дня набрання чинності Указом Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” [20].

Проектом Закону пропонується:

- 1) запровадити надання компенсації за окремі категорії пошкоджених та знищених об'єктів нерухомого майна: а) громадянам України, котрі є: власниками пошкоджених та/або знищених об'єктів нерухомого майна; особами, що здійснили інвестування та фінансування зведення об'єктів житлового будівництва, щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт та котрі не прийнято в експлуатацію; членами житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили квартиру, інше житлове приміщення кооперативу, але не оформили право власності на нього; спадкоємцям зазначених вище осіб; б) об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, управителям цих будинків, житлово-будівельним (житловим) кооперативам, які здійснюють утримання відповідних будинків, щодо відновлення пошкодженого спільного майна;
- 2) визначити способи надання компенсації, передбачивши, що компенсація надається у вигляді: а) грошової компенсації шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації; б) об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його будівництва; в) фінансування виконання будівельних робіт із відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку;
- 3) урегулювати механізм подання та розгляду заяви про надання компенсації;
- 4) з'ясувати джерела фінансування компенсації;
- 5) визначити основні положення щодо обліку осіб, котрі мають право на отримання компенсації та її надання;
- 6) створити Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації, як єдину державну інформаційно-комунікаційну систему, призначену для збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації (документів) про майно, що пошкоджене через бойові дії, терористичні акти, диверсії, спричинені російською збройною агресією, власників такого майна, компенсацію за його пошкодження і знищення, та іншу інформацію (документи), передбачену законопроектом.

В Україні вже створено чотири фонди післявоєнного відновлення економіки, чий ресурси використовуватимуть залежно від спеціалізації. Ресурси акумулюватимуть за такими напрямками: відбудова знищеної інфраструктури (Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури); трансформація економіки (Фонд відновлення та трансформації економіки); відновлення роботи малого й середнього бізнесу (Фонд підтримки малого та середнього бізнесу); обслуговування міжнародних фінансових зобов'язань України (Фонд обслуговування та погашення державного боргу) [21].

На думку О. Ю. Снігової, на формування напрямів використання коштів фондів повоєнного відновлення зобов'язання накладатимуть:

- необхідність імплементації Угоди про асоціацію ЄС, що передбачає здійснення відповідних кроків у таких секторах економіки, як енер-

гетика (зокрема ядерна), транспорт, захист навколишнього середовища, промислова політика й підприємництво, сільське господарство, регіональна політика, оподаткування, надання фінансових послуг, туристична діяльність, космічні дослідження, охорона здоров'я, науково-технічна співпраця, культура, освіта тощо;

- затверджені Указом Президента України Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, котрі встановлено як беззаперечні орієнтири розроблення проектів прогностичних і програмних документів економічної, соціальної та екологічної спрямованості;
- потреба в захисті національних інтересів у економічній та енергетичній сферах, що передбачає: забезпечення енергетичної незалежності країни; стійкість функціонування енергетичного сектору; імпортозаміщення мінеральної сировини цього сектору; екологічно прийнятний вплив енергетики на навколишнє природне середовище; пріоритетність забезпечення сталого розвитку національної економіки; недопущення енергетичної бідності населення у спосіб, що не спотворює функціонування конкурентних енергетичних ринків; економічну ефективність використання енергоресурсів; енергоефективність національної економіки [22].

У квітні 2022 р. набрав чинності Указ Президента України “Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни”, яким утворено вказану Раду як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Основними її завданнями є: розроблення плану заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України, котрий, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу (далі – ВПК), структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація котрих необхідні у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відбудови України у воєнний і післявоєнний періоди [25].

Згідно з дослідженнями постконфліктного відновлення економік сучасності, зокрема *Post-war Reconstruction: Concerns, Models and Approaches* [24], таке відновлення має три фази:

1. Короткострокова перспектива (перший рік після конфлікту, негайно у визволених регіонах): час, коли фінансові та інші ресурси “першої необхідності” надаються країні на хвилі солідарності й громадського ентузіазму. Як правило, проекти відновлення на цій стадії втілюються випадково, поодинокі й несистематично – без генерального “центру планування” на рівні країни або жорсткого регулювання згори.
2. Середньострокова перспектива (2–5 років): надання зовнішньої допомоги значно зменшується через обмеження бюджетів надавачів такої

допомоги та зниження позитивного резонансу навколо відновлення певної країни, котра постраждала від конфлікту. На тлі зникнення новин про війну в країні та її наслідки зі ЗМІ основним центром підтримки відбудови країни є її уряд.

3. Довгострокова перспектива (5–20 років): період налагодження нових соціальних зв'язків та становлення традиційних інституцій у державі.

Також зробимо акцент на тому, що у Варшаві міжнародним партнерам і донорам було презентовано платформу United24, створення якої ініціював Президент України. United24 – глобальна ініціатива для згуртування людей навколо підтримки України. Першими її компонентами стали План та Фонд відновлення. Фонд наповнюватиметься з п'яти джерел: допомога держав-партнерів та міжнародних фінансових організацій; допомога великих міжнародних корпорацій; заморожені, конфісковані російські активи; внески приватних осіб; допомога міжнародних гуманітарних організацій та благодійних фондів [25]. Україна вже веде роботу за всіма напрямками. Три з них працюють через механізми МВФ і Світового банку, ще два – через онлайн-платформу U24.

Фандрайзингова платформа United24 розпочала роботу 5 травня 2022 р. За перший тиждень на рахунки Національного банку України, закріплені за профільними міністерствами, надійшло 25,80 млн дол. США; на рахунок Міністерства оборони України (напрямок “Оборона та розмінування”) – 25,76 млн; на рахунок Міністерства охорони здоров'я України (напрямок “Медична допомога”) – 25,19 млн; на рахунок Міністерства інфраструктури України (напрямок “Відбудова України”) – 16,49 млн дол. США. Ще 735,7 тис. дол. США зібрано завдяки партнерському фонду Ukraine House DC Foundation: 506,5 тис. – на напрямок “Медична допомога”, 229,2 тис. – на “Відбудову України”. Через платіжну компанію Whitepay зібрано в криптовалюті 362,4 тис. дол. США: 37,2 тис. – на напрямок “Оборона та розмінування”; 319,9 тис. дол. США – на напрямок “Медична допомога”, 5,3 тис. дол. США – на напрямок “Відбудова України” [26].

Саме тепер важливо скласти план відновлення й трансформації України. Він матиме два виміри: регіональний та параметричний. Параметричний підхід – це програма Національної ради з відновлення, яка напрацьовує параметри відродження й трансформації кожного сектору економіки [27], регіональний – коли країни-партнери, міста-побратими чи корпорації допомагають у відновленні конкретного українського міста чи регіону. Наприклад, Данія погодилася допомагати з відновленням Миколаєва, італійське Бергамо – Бучі [28]. Це сучасні підходи й політики. Мета – не просто відновити зруйноване, а розбудувати європейську цивілізовану державу.

Основні принципи, на яких має базуватися план відновлення:

- 1) повний доступ до ринків ЄС та країн “Великої сімки”. Це допоможе виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюжки та наростити експорт. Великобританія та країни Євросоюзу вже оголосили про скасування імпорتنих мит на вітчизняні товари. Уряд очікує на аналогічні дії з боку урядів США, Японії, Канади;
- 2) отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС. Кандидатство надасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою;

- 3) побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації. За більшістю ліцензій та дозволів уже схвалено декларативний принцип для бізнесу;
- 4) налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку. Уряд працює над розширенням їхньої пропускної здатності. Є перші результати – між Україною та Польщею підписано відповідний меморандум;
- 5) перехід від експорту сировини до переробки в галузях, котрі дають найбільшу експортну виручку. В сільському господарстві та металургії завдяки переробці можна досягти її значного зростання;
- 6) розвиток вітчизняного ВПК. Йдеться не лише про закупівлю зброї, а й про виробництво, у тому числі за рахунок трансферу технологій. Це дасть змогу налагодити виробництво максимально швидко у великому асортименті – від стрілецької зброї до засобів протиповітряної оборони. При цьому military-tech буде драйвером розвитку для цивільних секторів економіки;
- 7) самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики. За три – п'ять років цілком реально забезпечити енергетичну самостійність;
- 8) кліматична модернізація. Створення нових об'єктів у різних галузях промисловості має враховувати принципи зеленої економіки;
- 9) локалізація не менше 60 %. У відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники. Це дасть поштовх економіці, створить робочі місця, поживить підприємницьку активність [29].

За кожним із окреслених напрямів варто визначити стратегічні цілі, на реалізацію яких спрямовуватимуться зусилля головного розпорядника фінансових ресурсів у країні, а також кількісні та якісні індикатори, котрі свідчатимуть про їх досягнення, що сприятиме формуванню й опрацюванню Стратегії повоєнного відновлення та розвитку України, Плану відновлення економіки України, а також плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку. Стратегія відновлення стане основою для сталого та інклюзивного розвитку міжнародної співпраці й національної економіки загалом, покращання добробуту громадян.

У контексті цієї роботи 4 травня 2022 р. відбулася онлайн-зустріч Віце-прем'єр-міністра та Генерального секретаря Європейської комісії щодо обговорення запуску Трастового фонду солідарності для відновлення України, а також розроблення відповідних планів. Під час зустрічі здійснено неформальний запуск робочої групи з питань євроінтеграції, створеної в рамках Національної ради з відновлення країни, яка розроблятиме план післявоєнного відновлення та розвитку України. Він передбачатиме як відбудову житла й інфраструктури, так і перезапуск та модернізацію економіки за європейськими стандартами. У планах Уряду – затвердити державну програму розвитку України, котра діятиме у воєнний час. Серед її пріоритетів – захист національної промисловості, максимізація експорту й забезпечення українців робочими місцями [30].

Робочі групи вже напрацьовують план відновлення країни та шляхи його фінансування. Завданням Національної ради є розроблення аналога Плану

Маршалла –забезпечення життєдіяльності країни у військовий час і відразу після припинення бойових дій та відбудова у десятирічній часовій перспективі. План Маршалла – програма допомоги Європі після Другої світової війни. Ініційований у 1947 р. державним секретарем США Дж. К. Маршаллом план сприяв встановленню післявоєнного миру в Західній Європі. Заявлена мета його реалізації полягала у відродженні зруйнованої війною європейської економіки, усуненні торговельних бар'єрів, модернізації промисловості, витісненні комуністів з владних структур і розвитку континенту загалом [31].

Аналог Плану Маршалла має бути розроблено протягом найближчих місяців і представлено вищому керівництву країни й міжнародним донорам, котрі найближчим часом також долучаться до його складання. На думку окремих експертів, фінансові донори повинні управляти реалізацією плану разом з українською стороною, що забезпечить прозорість витрат; наразі фактично розробляють план перезавантаження країни й формування нової держави з урахуванням двох великих рамок [32].

У межах структури органів, які буде створено для допомоги Україні в реконструкції зруйнованої війною інфраструктури, ЄС може допомогти розробити систему патронажу для надання негайної гуманітарної допомоги та підтримки реструктуризації вітчизняної економіки. ЄС міг би координувати з країнами-донорами негайну допомогу для всіх 27 регіонів України, кожним з яких опікувалися б держава-донор або група держав та інституцій. Така система патронажу на початковому етапі спиратиметься на досвід країн-донорів і, таким чином, допоможе якнайшвидшому розгортанню допомоги окремим регіонам відповідно до нагальних потреб. Український уряд може розробити централізовану оцінку реальних потреб за єдиною методологією, що сприяло б якнайшвидшому спрямуванню фінансових потоків до регіонів [33].

Європейська комісія 18 травня затвердила стратегічний план “Відновлення України”. У ньому окреслено ключові реформи та інвестиції, необхідні для розбудови сталого майбутнього нашої держави. Ця програма стане основним юридичним інструментом підтримки Європейським Союзом реконструкції шляхом поєднання грантів і позик. Витрати на неї буде закладено в бюджет ЄС, що забезпечить прозорість, підзвітність та надійне фінансове управління цією ініціативою.

Відбудова охоплює всі галузі, кожна з яких має специфіку, тому завдання інфраструктури – забезпечити комплексні рішення для транспортного сполучення та високої мобільності. Досвід Міністерства інфраструктури України, яке має найвищі показники реалізації проектів спільно з міжнародними партнерами, стане підґрунтям для системної співпраці й забезпечення прозорості та ефективності всіх процесів.

Наразі можна виокремити основні напрями реконструкції:

- відбудова країни, зокрема інфраструктури, медичних установ, житла та шкіл, а також цифрової й енергетичної галузі відповідно до європейських стандартів;
- продовження процесу модернізації держави та її інституцій для забезпечення належного урядування та поваги до верховенства права

шляхом надання підтримки адміністративного потенціалу і технічної допомоги, у тому числі на регіональному та місцевому рівнях;

- виконання порядку денного з метою поглиблення економічної й соціальної інтеграції України до ЄС;
- відновлення економіки та суспільства України, зі сприянням сталій та інклюзивній економічній конкурентоспроможності, торгівлі та розвитку приватного сектору, водночас стимулюючи “зелений” перехід країни та цифровізацію [24].

На підставі викладеного доходимо таких висновків. У середньостроковій перспективі більшою мірою здатність України ефективно функціонувати в рамках міжнародного фінансового співробітництва та виконувати зобов'язання, а також здійснити швидке повоєнне відновлення економічного, інфраструктурного, гуманітарного потенціалу може бути забезпечена за допомогою ефективної співпраці з міжнародними партнерами. Ключовим фокусом для нової української економіки стануть економічна свобода й створення кращих умов для ведення бізнесу, залучення інвестицій, диджиталізація. Така ситуація потребуватиме, зокрема, належного законодавчого врегулювання з метою гарантування належного, ефективного, цільового, підконтрольного використання залучених за новими та вдосконаленими механізмами екстрених фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури становить майже \$92 млрд / Kyiv School of Economics. 2022. 3 трав. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-stanovit-mayzhe-92-mlrd/>.
3. Геєць В. М., Близнюк В. В., Никифоров О. І. Актуальні аспекти політики соціальної якості в постконфліктній економіці України. *Економіка України*. 2022. № 6. С. 3–22. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003>.
4. Єфименко Т. І., Іванов Ю. Б., Карпова В. В. Податкові пільги в умовах воєнного стану: управління комплаєнс-ризиком. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 7–26. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.007>.
5. Богдан Т. П. Державний борг і позики під час війни та методи їх поствоєнного врегулювання. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 27–45. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.027>.
6. Бортніков Г. П., Любіч О. О., Гладких Д. М. Державні банки в умовах воєнного стану: ключові проблеми та заходи реагування. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 67–91. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.067>.
7. Даниленко А. І., Венгер В. В. Розвиток реального сектору економіки України у повоєнному відновленні. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 7–32. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.06.007>.
8. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості / Л. В. Дейнеко, О. М. Кушніренко, О. О. Циплицька, Н. Г. Гахович. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 3–25. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.

9. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 33–53. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.06.033>.

10. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Співробітництво України з міжнародними фінансовими партнерами в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 5. С. 43–60. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.05.043>.

11. Кудряшов В. П. Фінансування інфраструктури в період подолання наслідків війни. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 46–66. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.046>.

12. Шелудько Н. М., Шишков С. Є. Національний банк України в умовах воєнного стану: ефективність дій на ринках капіталу. *Фінанси України*. 2022. № 5. С. 61–85. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.05.061>.

13. Lawder D., Gallagher C. World Bank estimates Ukraine physical damage at roughly \$60 billion so far. *Reuters*. 2022. April 22. URL: <https://www.reuters.com/world/world-bank-estimates-ukraine-physical-damage-roughly-60-billion-so-far-2022-04-21/>.

14. Відбудова та відновлення України коштуватиме щонайменше 600 млрд доларів, — Денис Шмигаль. *Урядовий портал*. 2022. 21 квіт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbudova-ta-vidnovlennya-ukrayini-koshtuvatime-shchonajmenshe-600-mlrd-dolariv-denis-shmigal>.

15. Корогодський Ю. Отримали 66 тис. заяв про пошкоджене окупантами майно, — Федоров. *LB.ua*. 2022. 11 квіт. URL: https://lb.ua/society/2022/04/11/513056_otrimali_66_tis_zayav_pro_poshkodzhene.html.

16. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-326>.

17. Павлюченко Ю. Компенсація за зруйноване внаслідок війни житло. 2022. 18 квіт. URL: <https://blog.liga.net/user/yupavluchenko/article/44408>.

18. Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text>.

19. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text>.

20. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : проект Закону України № 7198 від 24.03.2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7198&skl=10.

21. В Україні розпочали роботу фонди відновлення у зв'язку зі збройною агресією Росії. *Урядовий портал*. 2022. 12 берез. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-rozpochali-robotu-fondi-vidnovlennya-u-zvyazku-zi-zbrojnoyu-agresiyeyu-rosiyi>.

22. Снігова О. Як організувати відновлення України з прицілом на ЄС. *Економічна правда*. 2022. 3 трав. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/>.

23. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>.

24. Новосьолов С. Житло, мости, дороги: яким має бути план відновлення для України. *Економічна правда*. 2022. 2 трав. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/2/686525/>.

25. Денис Шмигаль презентував основоположні позиції Плану і Фонду відновлення України. *Урядовий портал*. 2022. 5 трав. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-prezentuvav-osnovopolozhni-poziciyi-planu-i-fondu-vidnovlennya-ukrayini?fbclid=IwAR1zsGu6OazqlR3PnYdS6nDXamCePTjHcfig0o8edgxTPF6blPw8yFtxjaU>.

26. UNITED24 за перший тиждень роботи зібрала \$25,8 млн. Майже всю цю суму отримало Міноборони. *Рубрика*. 2022. 14 трав. URL: <https://rubryka.com/2022/05/14/united24-zvit/>.

27. Уряд запускає платформу для збору коштів на підтримку України. *Реінформ*. 2022. 4 трав. URL: <https://reinform.com.ua/1201/uryad-zapuskaye-platformu-dlya-zboru-koshtiv-na-pidtrymku-ukrayiny/>.

28. Денис Шмигаль: Вже зараз ми формуємо візію для нової України. *Урядовий портал*. 2022. 3 трав. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-vzhe-zaraz-mi-formuyemo-viziyu-dlya-novoyi-ukrayini?fbclid=IwAR1OVgNOVStrk01Q8ChUBdOpr_KN_3BiLu_YbTAO6Pbs9yjQE27_6-tZm0.

29. У Комітеті з питань економічного розвитку підтримують план економічного відновлення України / Верховна Рада України. 2022. 2 трав. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html>.

30. Уряд та Єврокомісія обговорили плани щодо відновлення України. *Урядовий портал*. 2022. 4 трав. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-ta-yevrokomisiya-obgovorili-plani-shchodo-vidnovlennya-ukrayini>.

31. Захід підготує “план Маршалла” для відбудови України – Джонсон. *Укрінформ*. 2022. 8 берез. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3424010-zahid-pidgotue-plan-marsalla-dla-vidbudovi-ukraini-dzonson.html>.

32. Данило Гетманцев: План відновлення України презентують через шість тижнів. *Слуга народу*. 2022. 6 трав. URL: <https://sluga-narodu.com/danylo-hetmantsev-plan-vidnovlennia-ukrainy-prezentuiut-cherez-shist-tyzhniv/>.

33. Кубілюс А. План відбудови разом із членством: яким має бути повоєнне відновлення України. *Економічна правда*. 2022. 6 трав. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/6/7138992/>.

34. Європа підтримає Україну у післявоєнному відновленні інфраструктури. *Урядовий портал*. 2022. 22 трав. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevropa-pidtrimaye-ukrayinu-u-pislyavoyennomu-vidnovlenni-infrastrukturi>.

References

1. President of Ukraine. (2022). *About the introduction of martial law in Ukraine* (Decree No. 64/2022, February 24). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].

2. Kyiv School of Economics. (2022, May 3). *The total amount of direct documented damage to infrastructure is almost \$92 billion*. Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-standovit-mayzhe-92-mlrd/> [in Ukrainian].

3. Heyets, V., Blyzniuk, V., & Nykyforuk, O. (2022). Topical aspects of social quality policy in the post-conflict economy of Ukraine. *Economy of Ukraine*, 6, 3–22. DOI: 10.15407/economyukr.2022.06.003 [in Ukrainian].

4. Iefymenko, T., Ivanov, Yu., & Karpova, V. (2022). Tax incentives under martial law: compliance-risk management. *Finance of Ukraine*, 4, 7–26. DOI: 10.33763/finukr2022.04.007 [in Ukrainian].

5. Bohdan, T. (2022). Public debt and loans during the war and methods of their post-war adjustment. *Finance of Ukraine*, 4, 27–45. DOI: 10.33763/finukr2022.04.027 [in Ukrainian].
6. Bortnikov, G., Lyubich, O., & Hladkyh, D. (2022). State banks during wartime: key issues and response measures. *Finance of Ukraine*, 4, 67–91. DOI: 10.33763/finukr2022.04.067 [in Ukrainian].
7. Danylenko, A., & Venger, V. (2022). Development of real sector of Ukrainian economy in the framework of the post-war recovery. *Finance of Ukraine*, 6, 7–32. DOI: 10.33763/finukr2022.06.007 [in Ukrainian].
8. Deineko, L., Kushnirenko, O., Tsyplitska, O., & Gakhovych, N. (2022). Consequences of full-scale military aggression of the Russian federation for Ukrainian industry. *Economy of Ukraine*, 5, 3–25. DOI: economyukr.2022.05.003 [in Ukrainian].
9. Krysovaty, A., & Valihura, V. (2022). Tax legislation of Ukraine under the conditions of martial law. *Finance of Ukraine*, 6, 33–53. DOI: 10.33763/finukr2022.06.033 [in Ukrainian].
10. Klymenko, K., & Savostianenko, M. (2022). Cooperation of Ukraine with international financial partners in martial law. *Finance of Ukraine*, 5, 43–60. DOI: 10.33763/finukr2022.05.043 [in Ukrainian].
11. Kudrjashov, V. (2022). Infrastructure financing in the course of overcoming wartime consequences. *Finance of Ukraine*, 4, 46–66. DOI: 10.33763/finukr2022.04.046.
12. Sheludko, N., & Shishkov, S. (2022). The National Bank of Ukraine under the conditions of marital law: the efficiency of actions on the capital markets. *Finance of Ukraine*, 5, 61–85. DOI: 10.33763/finukr2022.05.061 [in Ukrainian].
13. Lawder, D., & Gallagher, C. (2022, April 22). World Bank estimates Ukraine physical damage at roughly \$60 billion so far. *Reuters*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/world-bank-estimates-ukraine-physical-damage-roughly-60-billion-so-far-2022-04-21/>.
14. Government Portal. (2022, April 21). *Reconstruction and restoration of Ukraine will cost at least 600 billion dollars*, — Denys Shmyhal. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbudova-ta-vidnovlennya-ukrayini-koshtuvatime-shchonajmenshe-600-mlrd-dolariv-denis-shmigal> [in Ukrainian].
15. Korohodskiy, Yu. (2022, April 11). We received 66,000 claims about property damaged by the occupiers, Fedorov. *LB.ua*. Retrieved from https://lb.ua/society/2022/04/11/513056_otrimali_66_tis_zayav_pro_poshkodzhene.html [in Ukrainian].
16. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On the approval of the Procedure for determining damage and losses caused to Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation* (Decree No. 326, March 20). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-326> [in Ukrainian].
17. Pavliuchenko, Yu. (2022, April 18). *Compensation for housing destroyed as a result of the war*. Retrieved from <https://blog.liga.net/user/yupavluchenko/article/44408> [in Ukrainian].
18. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On the approval of the Procedure for the execution of urgent works regarding the liquidation of the consequences of the armed aggression of the Russian Federation, related to the damage to buildings and structures* (Decree No. 473, April 19). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On the collection, processing and accounting of information on damaged and destroyed real estate as a result of hostilities, acts of terrorism, sabotage caused by the military aggression of the Russian Federation* (Decree No. 380, March 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *On compensation for damage and destruction of certain categories of real estate objects as a result of hostilities, acts of terrorism, sabotage caused by the military aggression of the Russian Federation* (Draft Law No. 7198, March 24). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7198&skl=10 [in Ukrainian].
21. Government Portal. (2022, March 12). *In Ukraine, recovery funds have started working in connection with Russia's armed aggression*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-rozpochali-robotu-fondi-vidnovlennya-u-zvyazku-zi-zbroj-noyu-agresiyeyu-rosiyi> [in Ukrainian].
22. Snihova, O. (2022, May 3). How to organize the recovery of Ukraine with an eye on the EU. *Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/3/686566/> [in Ukrainian].
23. President of Ukraine. (2022). *The issue of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War* (Decree No. 266/2022). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> [in Ukrainian].
24. Novosiolov, S. (2022, May 2). Housing, bridges, roads: what should be the recovery plan for Ukraine. *Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/2/686525/> [in Ukrainian].
25. Government Portal. (2022, May 5). *Denys Shmyhal presented the fundamental positions of the Plan and Fund for the Restoration of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-prezentuvav-osnovopolozhni-poziciyi-planu-i-fondu-vidnovlennya-ukrayini?fbclid=IwAR1zsGu6OazqlR3PnYdS6nDXamCePTjHcfcg0o8edgXTPF6blPwD8yFtxjaU> [in Ukrainian].
26. Rubryka. (2022, May 14). *UNITED24 collected \$25.8 million in the first week of operation. Almost all of this amount was received by the Ministry of Defense*. Retrieved from <https://rubryka.com/2022/05/14/united24-zvit/> [in Ukrainian].
27. Reinform. (2022, May 4). *The government is launching a platform to collect funds to support Ukraine*. Retrieved from <https://reinform.com.ua/1201/uryad-zapuskaye-platformu-dlya-zboru-koshtiv-na-pidtrymku-ukrayiny/> [in Ukrainian].
28. Government Portal. (2022, May 3). *Denys Shmyhal: We are already forming a vision for the new Ukraine*. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-vzhezazaraz-mi-formuyemo-viziyu-dlya-novoyi-ukrayini?fbclid=IwAR1OVgN0VStrk01Q8ChUBdOpr_KN_3BiLu_YbTAO6Pbs9yjQE27_6-tZm0 [in Ukrainian].
29. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022, May 2). *The Committee on Economic Development supports the plan for the economic recovery of Ukraine*. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html> [in Ukrainian].
30. Government Portal. (2022, May 4). *The government and the European Commission discussed plans for the recovery of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-ta-yevrokomisiya-obgovorili-plani-shchodo-vidnovlennya-ukrayini> [in Ukrainian].
31. Ukrinform. (2022, March 8). *The West will prepare a "Marshall Plan" for the reconstruction of Ukraine - Johnson*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3424010-zahid-pidgotue-plan-marsalla-dla-vidbudovi-ukraini-dzonson.html> [in Ukrainian].
32. Servant of the People. (2022, May 6). *Danylo Hetmantsev: The recovery plan for Ukraine will be presented in six weeks*. Retrieved from <https://sluga-narodu.com/danylo-hetmantsev-plan-vidnovlennia-ukrainy-prezentuiut-cherez-shist-tyzhniv/> [in Ukrainian].
33. Kubilius, A. (2022, May 6). Reconstruction plan together with membership: what the post-war reconstruction of Ukraine should look like. *Economic truth*. 2022. 6 трав. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/6/7138992/> [in Ukrainian].
34. Government Portal. (2022, May 22). *Europe will support Ukraine in the post-war reconstruction of infrastructure*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/yevropa-pidtrimaye-ukrayinu-u-pislyavoyennomu-vidnovlenni-infrastrukturi> [in Ukrainian].